

en eer. De dienst, waarmee jij je aan je vorst en je vrienden aan jou bindt, is werkzaam en levend, en dus moet het loon ook werkelijk en levend zijn. Jouw lauwerkrans is het vorstelijke, je roem het algemene vertrouwen.

Antonio En van de gunst van de vrouwen zeg je niets.

Leonore Zeg dan, is het een vrouw gelukt, als ze zich voornam op haar manier voor je te zorgen, het waagde zich met jou bezig te houden. Bij jou is alles orde, zekerheid. Jij zorgt voor jezelf zoals je voor anderen zorgt. Je hebt wat men je zou willen geven. Hem ontbreekt het aan duizend kleinigheden.

Das schönste Leinenzeug, ein seiden Kleid
Mit etwas Stickerei, das trägt er gern.
Er sieht sich gern geputzt, vielmehr, er kann
Unedlen Stoff, der nur den Knecht
bezeichnet,

An seinem Leib nicht dulden, (...)
Alles moet hem fijn en goed en mooi en edel staan. En toch is hij onbekwaam zich dat alles aan te schaffen. En als hij het bezit, het te houden. Het ontbreekt hem altijd aan geld, aan zorg. Dan laat hij hier een stuk achter, dan daar. Nooit keert hij van een reis weer, dat hij geen derde van zijn zaken mist. Of de bediende besteeft hem. Dus moet men het hele jaar voor hem zorgen, Antonio.

Antonio En die zorg maakt hem liever en liever. Gelukzalige jongeling, die men zijn gebreken voor deugd aanrekent. Die het zo mooi vergund is, nog als man voor knaap te spelen. Die zich mag beroemen op zijn liefvallige zwakheden. Je moet me verontschuldigen, mooie vriendin, als ik ook hier een beetje bitter word. Je zegt niet alles, zegt niet wat hij durft. En dat hij slimmer is dan men denkt. Hij beroemt zich op twee vlammen. Legt en ontwart de knopen. En met zo'n kunsten wint hij zulke harten. Is het te geloven?

Leonore Goed. Dat zelfs bewijst toch al, dat het enkel vriendschap is, die ons drijft. En zelfs als we liefde om liefde ruilden, zouden we dat mooie hart niet billijk belonen. Dat zichzelf helemaal vergeet en overgeleverd in een lieve droom voor zijn vrienden leeft.

Antonio Verwen hem maar. En meer en meer. Laat zijn zelfingenomenheid voor liefde doorgaan.

Leonore We zijn niet zo partijdig als je denkt. In veel gevallen vermanen we onze vriend. We willen hem ontwikkelen, dat hij meer van zichzelf geniet, zich meer aan de anderen kan geven om te genieten.

Antonio Ik hem hem al lang. Hij is zo gemakkelijk te kennen en te trots om zich te verbergen. Nu eens zinkt hij weg in zichzelf, alsof de hele wereld in hem lag en hij zichzelf volstrekt genoeg was in zijn wereld. En alles rondom hem verdwijnt. Hij laat het gaan, laat het vallen, stoot het weg en rust in zichzelf. Opeens, zoals een onopgemerkte vonk een mijn aansteekt, vreugde, leed, woede of gril, barst hij heftig uit. Dan wil hij alles grijpen, alles houden. Dan moet gebeuren wat bij hem opkomt. In een ogenblik. Hij vraagt het onmogelijke van zichzelf, zodat hij het van anderen zou mogen vragen. De laatste uiteinden van de dingen wil zijn geest samen vatten. Dat lukt nauwelijks een onder miljoenen mensen. En hij is niet de man. Tenslotte valt hij niets gebeterd in zichzelf terug.

Leonore Hij schaadt de anderen niet, hij schaadt zichzelf.

Antonio Kun je loochenen dat hij in een moment van hartstocht, die hem vlug grijpt, op de vorst, op de vorstin zelf, durft schelden en lasteren? Voor een ogenblik maar, maar genoeg. Het ogenblik komt terug.

Leonore Ik zou denken, als hij voor een korte tijd van hier wegging, zou dat voor hem goed zijn en voor anderen nuttig.

Antonio Ik wil de fout niet op mijn schouders laden. Het zou kunnen lijken of ik hem

verdreef. En ik verdrijf hem niet. Van mij kan hij rustig aan ons hof blijven. En als hij zich met mij wil verzoenen en als hij mijn raad kan opvolgen, dan zullen we vrij behoorlijk kunnen leven.

Leonore Nu hoop je zelf op een gemoed te werken, dat je kort geleden nog verloren leek.

Antonio We hopen altijd. En in alle dingen is hopen beter dan wanhopen. Hij is onze vorst dierbaar. Hij moet bij ons blijven. En als we hem dan al tevergeefs opvoeden, hij is niet de enige die we dulden.

Leonore Zo zonder passie, zo onpartijdig, dacht ik niet dat je was. Je hebt je snel bekeerd.

Antonio De leeftijd heeft toch een voordeel. Hij ontkomt niet aan de vergissing, maar kan zich ter plekke herstellen. Eerst deed je je best om me met je vriend te verzoenen. Nu vraag ik het van je. Doe wat je kunt, dat de man zichzelf terugvindt en alles vlug weer in orde komt. Ik ga zelf naar hem toe, zo gauw als ik van je verneem, dat hij rustig is. Dat mijn aanwezigheid het kwaad niet verergert.

3.5

Leonore Deze keer, lieve vriend, zijn we het niet eens. Mijn voordeel en het jouwe gaan vandaag niet hand in hand. Snel.

4.1

(Kamer)

Tasso Ben je uit een droom ontwaakt en heeft Het mooie bedrog opeens je verlaten? Heeft na een dag van hoogste wellust je Een slaap getemd, houdt vast en beangstigt Je ziel met zware boeien? Ja, Je waakt en droomt. Waar zijn de uren heen Die om je hoofd met bloemenkransen speelden? De dagen, waar je geest met vrij verlangen Door het uitgespannen blauw van de hemel drong?

En toch leef je nog en voelt Je voelt en weet niet of je leeft. Hou aan die zekerheid je vast: Ik heb haar gezien! Ze stond voor mij! Ze sprak tot mij en ik heb haar gehoord! De blik, de klank, van de woorden de lieflijke zin, Ze zijn voor eeuwig mijn, mij rooft ze niet De tijd, het lot, niet het wilde geluk.

En als mijn geest zich daar te snel verhief En in mijn borst te snel ik lucht liet Aan de vlam die helemaal me nu verteert, Het kan me niet berouwen, zelfs al was Mijn hele levenslot eeuwig voorbij. Ik zou me aan haar wijden en volgde blij De wenk, die mij naar het verderf riep. Het zij! Zo heb ik me toch waard getoond Het kostelijke vertrouwen, dat me verkwikt, In dit uur zelfs verkwikt, dat met geweld Voor mij de zwarte poort van lange rouwtijd Openzet. — Ja, nu is het gedaan! De zon van de mooiste gunst gaat voor me onder Opeens. De vorst onttrekt me aan Zijn lieflijke aanblik, laat me hier Verloren staan op duister en smal pad. Lelijk obseceen gevogelte, Ellendig gevolg van de oude nacht, Het zwermt naar voor en sjirpt om mijn hoofd. Waarheen, waarheen beweeg ik mijn stap? Om de walg te vluchten, die rond mij giert, De afgrond te ontgaan, die voor me ligt?

4.2

Leonore Wat is er gebeurd? Lieve Tasso, mijn dierbare vriend, ik herken je haast helemaal niet.

Tasso Ik ben niet meer mezelf en ben het toch nog, zo goed als ik het was. Het lijkt een raadsel en toch is het er geen.

De stille maan, die je in de nacht verblijdt,

Je oog, je gemoed met zijn schijn
Onweerstaanbaar lokt, ze zweeft heen overdag,
Een onbeduidend bleek wolkje.

Leonore Wat je mij zegt, mijn vriend, versta ik niet zoals je het zegt. Verklaar je aan mij. Vertrouw me.

Tasso Schrik niet, zachte vriendin. Je treft je vriend aan in een kerker. De vorst tuchtigt me als een scholier. Hou je mij voor zo zwak, voor zo een kind? Laat wie me benijdt, mijn vijanden maar begaan! Vrij en open is het veld.

Leonore Je verdenkt wel velen ten onrechte. **Tasso** Neem nu Antonio. Hoe hij was en hoe hij blijft. Dat stijve verstand was altijd vervelend. En dat hij altijd maar de meester speelt. Beleert je over veel dat je beter en dieper voelt en hoort geen woord, dat jij hem zegt. Denkt je glimlachend te overzien. Ik ben zo oud nog niet en niet zo verstandig. De heer die me voedt, die volg ik graag. Anders wil ik geen meester. We moesten breken. De wereld beperkt ons al genoeg. Ik wil vrij zijn in denken en in dichten.

Leonore Hij spreekt vaak genoeg met achtung over jou.

Tasso Toegeeflijk, wil je zeggen. Fijn en verstandig. Zijn lof wordt eerst echt een verwijt. Niets kwetst meer, niets dieper dan lof uit zijn mond. Wat alleen de natuur verleent, dat zal hij met zijn stijve ideeën nooit vergeven. Hij gunt het me? Hij denkt de gunst van de Muzen af te dwingen. Het talent, dat de hemelsen aan deze arme, verweesde jongeling gaven. Als hij de gedachten van veel dichters aan elkaar rijt, komt hij zichzelf als dichter voor.

Leonore Zo is hij niet. **Tasso** Als ik me vergis in hem, vergis ik me graag. Hij is mijn ergste vijand, ik zou ontroostbaar zijn als ik nu milder over hem moest denken. Dwaas is het, in alles billijk zijn. Zijn de mensen dan zo billijk met ons? Nee, o nee. Liefde en haat, dat dubbele gevoel heeft de mens nodig in zijn eng wezen. Heeft hij niet de nacht nodig als de dag, het slapen als het waken. Van nu af moet ik die man houden als voorwerp van mijn diepste haat. Niets kan me de lust ontnemen slechter en slechter over hem te denken.

Leonore Ik zie nauwelijks, dierbare vriend, hoe je nog langer aan het hof wilt blijven.

Tasso O mooie vriendin, hoe zeer en lang ik hier al overbodig ben, dat weet ik wel. Heeft hij over zijn staat ooit een woord, een ernstig woord met me gesproken? Mij vroeg hij nooit. Het was altijd maar 'Antonio kom', 'men moet Antonio schrijven', 'vraag Antonio'. Mij laat hij rusten, omdat hij denkt dat ik niet nuttig ben.

Leonore Je weet hoe graag de vorst met jou, de vorstin met je leeft. En als de zuster van Urbino komt, komt ze haast even goed om jouwentwil als om haar broer en zuster. O Tasso. Op deze mooie grond, waarheen het geluk je leek te verplanten, gedij je niet. Spreek ik het uit? Zal ik het je raden?

Tasso Ontzet de zieke niet, lieve dokter. Reik hem het middel aan. Denk er niet aan of het bitter is. Overleg wel, verstandige, goede vriendin, of hij kan genezen.

Leonore Je zou moeten weggaan. Ach in de verte laat zich alles zuiverder zien, wat ons in het heden alleen verwart.

Tasso Ik ken toch Van jongs af de wereld, hoe makkelijk ze Ons hulpeloos, eenzaam laat en gaat Haar weg als zon en maan en andere goden. **Leonore** Je begeeft je eerst naar Florence en een vriendin zal heel vriendelijk voor je zorgen. Wees gerust, ik ben het zelf. Ik zeg geen woord, je weet zelf bij welke vorst je daar komt. Zwig je. Bedenk het wel. Tref een besluit.